

УДК 378.147: 004

Ф. Я. МАЙНАЄВ

аспірант

Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди

ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕС НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ

У статті розглядаються педагогічні засади впровадження ІКТ у навчальний процес вищої школи, виокремлено методологічні підходи до визначення педагогічних засад упровадження ІКТ у процес навчання студентів суспільно-гуманітарного профілю.

Ключові слова: візуалізація, ІКТ, навчальний контент, об'єкт навчання, суб'єкт навчання, педагогічні засади.

Комплексна стратегія провадження в Україні гуманітарної політики стосується всіх сфер суспільного життя. Освітня галузь, взаємодіючи з іншими складовими національної гуманітарної політики (культура, наука, ідеологія тощо), “спроможна бути рушієм становлення повноцінної національної спільноти” [5]. Провідне місце в цьому процесі належить суспільним, історичним та українознавчим дисциплінам. “Гуманітарна сфера має відігравати домінуючу роль, оскільки без зміни психології громадян, формування в них відповідних соціальних установок, ціннісних орієнтацій не варто очікувати їх активної участі в державотворчих процесах” [4]. За таких умов зростають вимоги до якості навчання студентів суспільно-гуманітарного профілю. Забезпечити удосконалення навчально-виховного процесу навчання студентів суспільно-гуманітарного профілю, підвищити якість їх навчання, згідно з “Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки”, має впровадження інформаційно-комунікаційних технологій [6].

Проблема впровадження ІКТ у навчальний процес вищої школи не є новою й активно розглядалася в педагогічній науці як українськими вченими (В. Ю. Биков, М. І. Жалдак, Ю. І. Машбиця), так і зарубіжними (В. П. Безпалько, Seymour Papert, Mark Warschauer) у таких напрямках, як:

- використання освітніх можливостей on-line-мереж;
- дистанційне навчання;
- інформатизація вищої освіти;
- технології створення комп'ютерних навчальних програм.

Аналіз сучасних досліджень, пов'язаних із упровадженням ІКТ у навчальний процес вищої школи, показав, що попри посилену увагу науковців до цієї проблеми, педагогічні засади впровадження ІКТ у процес навчання студентів суспільно-гуманітарного профілю розглянуто недостат-

ньо. Отже, виникає суперечність між необхідністю якісної підготовки фахівців суспільно-гуманітарного профілю та недостатнім теоретичним обґрунтуванням впровадження ІКТ у процес їх навчання.

Мета статті – розглянути педагогічні засади впровадження ІКТ у процес навчання студентів суспільно-гуманітарного профілю.

За академічним тлумачним словником української мови, засади –

- 1) основа чогось; те головне, на чому ґрунтується, базується щось;
- 2) вихідне, головне положення, принцип; основа світогляду;
- 3) спосіб, метод здійснення чого-небудь [1].

За визначенням Н. А. Іванькової, педагогічні засади є певними положеннями, принципами, вимогами, способами реалізації педагогічної теорії, що розкривають закономірності процесу навчання у вищій школі, його двобічний характер [7, с. 41].

Методологічною основою педагогічних засад процесу навчання студентів суспільно-гуманітарного профілю є:

- філософське вчення про гуманітарне знання, наукове пізнання якого проблематизується з погляду особистості й цінностей самого дослідника;
- дидактика, яка розробляє основні закономірності педагогічних процесів і явищ, обґрунтовує необхідність дотримання педагогічних принципів;
- психологічна наука, яка обґрунтовує особливості суб'єктів навчального процесу – студентів суспільно-гуманітарного профілю;
- акмеологія, наукові принципи якої дозволяють процес навчання з площини функціонування перенести у площину розвитку, що сприятиме підвищенню якості навчання;
- валеологія, що досліджує феномен здоров'я людини, науково обґрунтовує механізми його збереження.

Оскільки педагогічні засади є підґрунтям навчального процесу, вони охоплюють усі його компоненти: мету, зумовлені нею завдання, зміст навчання, дидактичні принципи, методи та прийоми навчання, форми організації навчальної діяльності – та передбачають практичне втілення педагогічного задуму, у даному випадку впровадження ІКТ. Методологічною основою педагогічних засад упровадження ІКТ є комп'ютерне навчання.

У результаті здійснення аналізу методологічно-педагогічної літератури нами було визначено сучасні методологічні підходи, які є основою педагогічних засад упровадження ІКТ у процес навчання студентів суспільно-гуманітарного профілю: акмеологічний, валеологічний, діяльнісний, інтеграційний, особистісно-компетентнісний, ресурсний.

Акмеологічний підхід полягає в орієнтації суб'єкта навчання на постійний розвиток і самовдосконалення, стійкої вмотивованості високих досягнень, а також створення сприятливих умов для самореалізації творчого потенціалу, створення нової системи підготовки молодшої людини до праці [9]. Як об'єкт творчості ІКТ розглядається під час створення навчального контенту: мультимедійних презентацій, відеофільмів, інфографічного ма-

теріалу, графіків, діаграм, таблиць, динамічних блок-схем і карт тощо. Валеологічний підхід сприяє моделюванню здоров'язберезувального середовища під час застосування ІКТ у процесі навчання, забезпечує валеологічну підтримку всіх учасників навчально-виховного процесу. Діяльнісний підхід спрямований на забезпечення пізнавальної активності суб'єкта в навчальній діяльності. Інтеграційний підхід сприяє інтеграції змісту освіти, передбачає створення умов для міждисциплінарної інтеграції предметів суспільно-гуманітарного профілю засобами ІКТ. Особистісно-компетентний передбачає розвиток індивідуальності особистості. Важливою складовою цього сучасного методологічного підходу є, як зазначає Н. А. Іванькова, інформаційно-технологічна компетентність, яку розуміють як здатність особистості до вирішення певного класу завдань і наявність у неї низки особистісних якостей у сполученні з необхідним запасом знань і умінь, у нашому випадку – із суспільно-гуманітарних дисциплін [7]. Ресурсний підхід полягає у виявленні новітніх форм, методів, прийомів, засобів навчальної діяльності студентів суспільно-гуманітарного профілю, визначення дидактичних умов застосування ІКТ у процесі їх навчання.

Визначені методологічні підходи дозволяють розкрити зміст певних педагогічних засад упровадження ІКТ у процес навчання: мету, зумовлених нею завдань, зміст, принципи, методи навчання та форми організації навчального процесу у ВНЗ, вимоги.

Інформаційно-комунікаційні технології є процесом підготовки та передачі інформації тому, кого навчають, шляхом застосування комп'ютерної техніки. Отже, мета ІКТ – обробка, збереження й передача інформації, що зумовлена змістом навчання студентів суспільно-гуманітарного профілю. Мета впровадження ІКТ у процесі навчання студентів суспільно-гуманітарного профілю – підвищення якості їх навчання.

Як складова навчального процесу, ІКТ, відповідно до принципу триєдиної мети, виконують в освіті освітню, розвивальну та виховну функції.

Освітня функція полягає в забезпеченні студентів системою суспільно-гуманітарних наукових знань, формування відповідних профілю вмінь і навичок. За статистичними даними людина запам'ятовує 10% з того, що читає, 20% з того, що чує, 30% з того, що бачить, 50% з того, що одночасно бачить і чує [3]. Отже, реалізація освітньої функції досягається візуалізацією навчального матеріалу засобами ІКТ.

Розвивальна функція передбачає розвиток особистості у процесі застосування ІКТ. За психологічними дослідженнями ІКТ сприяє розвитку сенсорного сприйняття, розвитку зорової пам'яті. Необхідно зазначити, що специфічною особливістю суспільно-гуманітарних дисциплін є безпосередня пов'язаність із текстом, за висловом М. Бахтіна, первинною даністю (реальністю) і відправною точкою будь-якої гуманітарної науки [2, с. 252]. Текст необхідно читати, розуміти, запам'ятовувати, тому саме міцна зорова пам'ять набуває особливої значущості для ефективності навчання сту-

дентів суспільно-гуманітарного профілю. Окрім цього, алгоритмізація певних видів навчальної діяльності сприяє розвитку конкретного, логічного мислення.

Виховна функція реалізується через виховання морально-етичних якостей особистості. Цьому сприяє застосування зумовлених змістом навчального матеріалу аудіо- та відео ресурсів ІКТ, які впливають на емоційно-вольову сферу студентів.

ІКТ реалізують ще одну функцію – виконання соціального замовлення: підготовка інформаційно грамотної особистості, здатної регентувати нові ідеї, конкурентоспроможної на ринку праці.

Зміст вищої освіти регламентується нормативними документами органами державного управління освітою й вищого навчального закладу та є “одним із компонентом процесу навчання”, “системою наукових знань, умінь і навичок, оволодіння якими забезпечує всебічний розвиток розумових і фізичних здібностей” [8, с. 386]. Основними вимогами до відбору навчального матеріалу, зумовленого змістом освіти студентів суспільно-гуманітарного профілю, є формування цілісної картини наукових знань, доступність і посиленість викладу навчального матеріалу.

Визначення триєдиної мети впровадження ІКТ у процес навчання студентів суспільно-гуманітарного профілю, основних вимог до відбору навчального матеріалу дозволяє нам сформулювати основні переваги застосування ІКТ порівняно з традиційним навчанням, а саме: візуалізація навчальної інформації про об’єкт, що вивчається, різноманітними засобами (текст, графіка, анімація); моделювання й інтерпретація інформації про об’єкт, що вивчається; мобілізація уваги студентів; інтенсифікація навчання суспільно-гуманітарних дисциплін; алгоритмізація, що буде сприяти формуванню у студентів суспільно-гуманітарного профілю алгоритмічного мислення, уміння чітко та стисло висловлювати свої думки; підвищення мотивації та пізнавальної активності студентів за рахунок урізноманітнення форм і методів навчання, у тому числі й контролю знань, умінь і навичок; розширення інформаційних потоків під час використання мережі Internet; значна економія робочого класу тощо.

Однак упровадження ІКТ у процес навчання студентів суспільно-гуманітарного профілю може мати й негативні наслідки:

1) захоплення візуальними засобами, відео- та аудіоресурсами відволікає від важливої інформації, що негативно позначається на якості навчання;

2) сприймання ІКТ тільки як технічного засобу, що супроводжує виклад навчального матеріалу, перетворює розвивальне навчання з використанням ІКТ на наочно-ілюстративний метод;

3) негативний вплив на здоров’я та психіку студентів, спричинений порушенням медико-педагогічних вимог до проведення занять із використанням комп’ютерних засобів навчання: навмисне маніпулювання свідомістю особистості, нехтування санітарно-гігієнічними нормами роботи з

комп'ютером, порушення психолого-педагогічних рекомендацій до застосування навчального контенту (аудіо-, відеоресурси), порушення режиму світла.

Висновки. Педагогічні засади впровадження ІКТ у процес навчання студентів суспільно-гуманітарного профілю мають ґрунтовну методологічну основу, зумовлену сучасними методологічними підходами: акмеологічним, валеологічним, діяльнісним, інтеграційним, особистісно-компетентнісним, ресурсним, що в комплексі мають забезпечити якість вищої освіти студентів суспільно-гуманітарного профілю. Упровадження ІКТ у процес навчання студентів суспільно-гуманітарного профілю підпорядковується специфічним законам і правилам, але як складова навчального процесу має враховувати педагогічні закономірності, відповідати дидактичним принципам: урахування закономірностей педагогічних процесів і явищ; забезпечення реалізації триєдиної мети (освітньої, розвивальної, виховної); сприяння позитивної мотивації навчальної діяльності та ціннісно-смыслового ставлення до неї студентів; відповідність темі, меті та змісту навчального матеріалу.

Список використаної літератури

1. Академічний тлумачний словник української мови (1970-1980). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://sum.in.ua/>
2. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества/М. М. Бахтин. – М., 1979. – С. 292
3. Громова Л. П. Використання ілюстративного матеріалу для створення дистанційного курсу історії України / Л. П. Громова. – [Електронний ресурс]. – Режим джерела: <http://conf.vntu.edu.ua/zrazok/zrazok2.html>
4. Гуманітарна сфера України: проблеми і шляхи формування/за ред. Б. М. Данилишина. – К.: РВПС України НАН України, 2000. – 96 с.
5. Гуманітарні виклики для освіти й міністерства//Український тиждень, 2015. – № 5(377). – [Електронний ресурс]. – Режим джерела: <http://tyzhden.ua/Society/129181>
6. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <http://univd.edu.ua/index.php?id=99&lan=ukr>
7. Іванькова Н. А. Педагогічні засади застосування автоматизованої системи в умовах в умовах кредитно-модульного навчання студентів вищих медичних закладів: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти”/Н. А. Іванькова, 2008. – Харків. – 182 с.
8. Педагогика / Под ред. Ю. К. Бабанского. – М., 1988. – С. 386
9. Рибалко Л. С. Акмеологічні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя: дис. док. пед. наук: 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Л. С. Рибалко, 2008. – Харків. – 42 с.

Стаття надійшла до редакції 12.09.2015.

Майнаев Ф. Я. Педагогические основы внедрения информационно-коммуникационных технологий в процессе обучения студентов общественно-гуманитарного профиля

В статье рассматриваются педагогические основы внедрения ИКТ в учебный процесс высшей школы, выделены методологические подходы к определению педагогических основ внедрения ИКТ в процесс обучения студентов общественно-гуманитарного профиля.

Ключевые слова: визуализация, ИКТ, учебный контент, объект обучения, субъект обучения, педагогические основы.

Mainaev F. The Pedagogical Foundations of Information-Communication Technologies Implementation in the Educational Process of Social and Humanities Students

The pedagogical foundations of ICT implementation in the educational process of higher school as a component of educational process are considered in the article.

The author analyzed the main modern methodological approaches in determination of the pedagogical foundations of ICT implementation in the educational process of social and humanities students: acmeological, valeological, active, integrative, personality-competentive, resource, which in complex should provide the quality of higher education of social and humanities students.

The paper also formulated the main benefits of ICT application in the educational process of higher school compared with the traditional study.

At the same time attention draws to the possible consequences of this process: admiration of visual actions, perception of ICT only as a technical instrument, the negative impact on health and psyche of students.

The introduction of ICT in the learning process of social and humanities students submits to specific laws and regulations, as well as a part of the educational process of ICT implementation must take into account the pedagogical laws, respond to the didactic principles: taking into account regularities of pedagogical processes and phenomena; ensuring the realization of the threefold purpose (educational, developmental, disciplinary); promotion the positive motivation of study activity and value-semantic relationship of students to it; accordance of the theme, goal and content of the educational material.

Key words: visualization, ICT, educational content, learning object, the subject of study, pedagogical foundations.